

ÕPETAJATE ÕPETAJA

(VANA KOOLIMEHE JUUBELIKS)

16. jaanuaril tähistab Märt Meos, üks meie vanemaid koolimehi, oma kaheksakümne viiendat sünnipäeva. Valdav osa tema töörohkest elust on möödunud praeguses Rakvere rajoonis.

Kui Väike-Maarja Kihelkonnakool kaotas 1907. aastal surma läbi oma juhataja Jakob Tamme, valiti viie kandidaadi hulgast uueks juhatajaks endine Kärstna Ministeeriumikooli juhataja Märt Meos. 1919. aastal määrati Märt Meos Virumaa I jaoskonna koolinõunikuks. 1944.—1951. aastani töötas ta Väike-Maarja Keskkoolis ja 1951.—1957. a. Simuna 8-klas-silises Koolis vene keele õpetajana. 1957. aastal lahkus Märt Meos vanaduspuhkusele ja elab alates 1960. aastast Viljandis.

Juubilaril sülest on ilmunud mitmeid õpikuid ja muid peda-googilisi teoseid. Viimase ajani on Märt Meose artikleid il-munud «Nõukogude Õpetaja» veergudel. Praegu kirjutab va-na koolimees oma mälestusi.

H. JÖONUUS

Kuskilt on mulle meelde jää-nud juhtivate koolitöötajate pih-ta sihitud ütlus:

«Kes oskavad, need teevad; kes ei oska teha, need õpetavad. Kes ei oska õpetada, need õpe-tavad teisi, kuidas õpetada.»

M. Meos on osanud mõlemat: ise teha ja teisi õpetada.

Kodanliku perioodi lõppküm-nendil töötasin õpetajana Viru-maal Kiltsi 6-kl. Algkoolis. Koo-lide inspektoriks oli meil sellal Märt Meos, suure töövõime ja -tahtega andekas ning autori-teetne koolimees.

Tema käe alla sattusin samu-ti kui kolm minu sealset noore-mat kolleegi kohe pärast õpeta-jate seminari lõpetamist. Kõik nad, nõukogude korra ajal juh-tivale pedagoogilisele ja metoo-dilisele tööle edulatud, meenu-tavad tunnustuse ja tänuga M. Meose juhtnõore ja näpunäiteid eesti keele õpetamiseks, mate-maatika reeglite ning probleemi-de elulisema seletamise ja mate-maatikaillesõnnete eluga seosta-miseks, samuti tema teeneid loo-dusõpetuse, geograafia ja kodu-loo õpetamise taseme tõstmisel,

kooliaedade asutamisel ning korrastamisel jm.

Kui peaksin vastama küsimu-sele, millistelt inimestelt olen oma arvukate tööaastate jook-sul omandanud tööks kõige rohkem uut, kasulikku ning väärtuslikku, siis nimetaksin kõhklemata J. Käise ja R. Rei-mani järel ka Märt Meose nime.

Koolide inspektorina tunde küllastades võttis ta peaaegu igas tunnis lühemaks või pike-maks ajaks tunni jätkamise en-da kätte, küsitles õpilasi ja vest-les nendega. Kuueklassilise alg-kooli õppeprogramme ja igas klassis käsitletavat õppematerja-li kõigis aineis tundis ta na-gu oma viit sõrme.

Küsitlemise ja vestlemise teel jõuab ta selgusele, kui sügavad ja kindlad on õpilaste teadmised, ja oskas ka järeldada, kui-das õpetaja on ainet käsitsenud. Sageli demonstreeris ta tunnis mõnda uut ning efektiivsemat töövõtet. Õpilaste küsitlemisel oskas ta esitada probleeme ja tõstatada küsimusi mitmesugus-est erinevatest aspektidest läh-tudes, oskas ergutada õpilast mõtlema, juurdlema, võrdlema, järeldusi tegema. Seda tööd jäl-giv aineõpetaja märkas sageli hämmastusega, kuidas mitmed «istujad» ja teised nõrgemate hulka arvatud õpilased, kes olid tundides tavaliselt väga passiiv-sed ning loivad, hakkasid «elama», kaasa mõtlema ja andma inspektorile tabavaid ning häid vastuseid. Niisugustest «ime-dest» teadsid rääkida paljude koolide õpetajad.

M. Meos ütleb oma mäles-tustes: «Vestlemine lastega val-mistas mulle alati rõõmu ja oli nagu ergutuseks mulle minu pikkaelal väsitavatel reisidel.» (Bussiliine ju sellal polnud ja sõita tuli valla poolt väljakäsu-tatud küüdimehel lahtisel sõi-dukil igasuguse ilmaga vahel mitmekümneid kilomeetreid.

M. Meose inspektoritööst mõ-teldes meenub mulle, et viimasel ajal on ka nõukogude pedagoog-ilises ajakirjanduses hakatud soovitada, et direktor, õppeala-juhataja ja inspektor küsitleksid koolis tunde küllastades ka ise õpilast, kontrolliks nad tead-misi ja oskusi. Oletatakse, et algklassides peaksid nad suut-ma seda teha kõigi õppeainete alal, vanemais klassides aga vähemalt oma erialaaines. On ju ka koolide inspektoreil nüüd igaühel üks või paar õppeainet, mille õpetamist ta peamiselt kontrollib.

Tõepoolest, kas ei oleks õppe-tunni küllastamine eespool kirjeldatud viisil huvitavam ja kas-sulikum õpilastele, õpetajale ja tundide küllastajale endile kui

tundide kaupa kuskil tagumises pingis istumine ja nokitsemine oma märknikus?

* * *

M. Meosel oli eluaastaid juba üle 60, kui ta pärast sõda mää-rati Väike-Maarja Keskkooli va-nemate klasside vene keele õpe-tajaks. Noore mehega oli ta töö-tanud tosina aastaid Väike-Maar-ja Kihelkonnakooli juhatajana, tema õpilane oli olnud ka Jaan Kurn, kes oli nüüd haridusosa-konna juhataja. Pärast M. Meo-se sellele kohale määramist tä-hendas J. Kurn nende ridade kirjutajale: «Väike-Maarja Kes-kkooli poolt on minu süda nüüd rahul — ega Märt Meos seal kedagi laiselda lasel!»

Ka seekord asus M. Meos tööle temale omase põhjalikku-sega. Tookord oli kõrgematesse õppeasutustesse pürgijale vene keele sisseastumiseksam üks esimesi, raskemaid ning tähtsa-maid ja sellest eksamist sõltus suurel määral ülikooli sissepää-simine.

Väike-Maarja Keskkooli lõpe-tanute teadmised ja oskused ve-ne keeles olid eksamil väga head ja ülikooli õppejõud tõst-sid M. Meose töö õpetajana tun-nustavalt esile.

«Utšitel'skaja Gazeta» toime-tuse töötaja Negin'ski käis Väi-ke-Maarjas ta tööga tutvumas ja kirjutas sellest kiitvalt oma lehes.

M. Meose tunnikonspektid, ta õpilaste venekeelsed kirjalikud tööd ja seinalehe materjalid vii-di Rakveresse näitusele ja hil-jem pedagoogilisse kabinetti.

Õnia õpetajatööd ei lakanud ta õpetamast ka õpetajaid, oma kolleegide. Mäletame, et ajalehes «Nõukogude Õpetaja» üks ta noor kolleeg, nooremate klasside vene keele õpetaja, kirjeldas suure südamesoojusega, kuidas M. Meos, sellal juba üle 70 aas-ta vana, ei peljanud tööd ega vaeva tema väljaõpetamisega, abistas teda tundide ettevalmis-tamisel, käis tema tundides, viis ta kaasa oma tundidesse jne. Eemal töötavail kolleegidel oli aga võimalus õppida «kaugõppe-teel» tema kirjutistest mis ilmu-sid «Nõukogude Koolis» ja «Nõukogude Õpetajas» ja mitte üksnes vene keele õpetamise alalt.

Esitagem mõned aukartust äratavad arvud.

Märt Meos töötas koolipõllul ühtekokku 56 aastat ja siirdus vanaduspuhkusele 1957. a., 76-aastaselt. Ent seegi puhkus on tal olnud n.-õ. aktiivne puhkus, sest sellal on ta lisaks oma arvukatele varem valminud teos-tele ja artiklile kirjutanud veel mitukümmend tööd. Kahel kor-ral on «Nõukogude Õpetaja» toimetuse tema kaastööd oma ajalehes tunnustavalt märkinud. Selle puhkuse ajal on ka Eesti NSV Pedagoogilise Uurimise Instituudi raamatukogusse juurde siginenud 6 mahukat kausta M. Meose käsikirjadega (autori mälestused, uurimused eesti kooli ajaloo kohta jm.). Ka Rakvere Rajoonidevaheline Koduloomuuseum ja Viljandi Meetodiline Kabinet on saanud temalt juurde hulga materjale.

Niisugune oli koolimees, kes pole koolipõllul atra kergelt li-biseda lasknud, vaid on teinud sügavküündi.

MARE SAKK